

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

• HVAR 8 DAG •

ILLUSTRERADT

MAGASIN

8DE ÅRG.

DEN 19 MAJ 1907.

N^Ö 33

EFTER PER KRAFFT D. ÅS PORTRÄTT Å VETENSKAPSAKADEMIEN.

CARL VON LINNÉ.

23 MAJ 1707—10 JANUARI 1778.

HANS VERK OCH DAGAR.

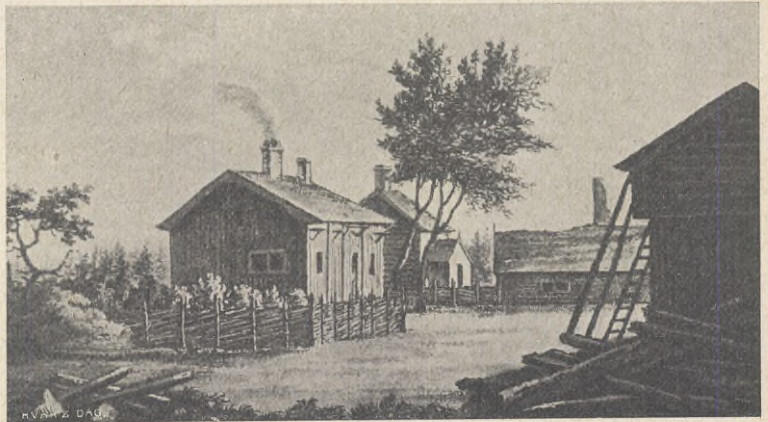
ETT UTKAST FÖR HVAR 8 DAG AF PROFESSOR A. O. LINDFORS, UPPSALA.

I. BARNET OCH FÖR- ÄLDRAHEMMET.

Det var en vacker försommar-
dag år 1711. Den nya kyrkoherde-
familjen i Stenbrohult, för ej så
länge sedan ditflyttad från kom-
ministergården i Råshult, hade velat
bereda sina vänner och grannar en
liten glädje genom att anordna en
utflykt i det gröna. Trots krig,
päst och hungersnöd, trots oron
för kung Carl i Bender, trots de
sorgliga förhållandena här hemma
kunde man ju ej hjälpa, att man
ville fröjdas med naturen, när —
såsom psalmsångaren Israel Kol-
modin nyligen sjungit — "den
blomstertid nu kommer med lust
och glädje stor".

Till mål för utfärden hade herr
Nils Linneus och fru Kristina Broder-
sonia valt den vackraste af alla
vackra punkter vid Möckelns stränder,
det s. k. Möcklanäs. Och deras först-
födde, deras lille Carl, gossen med
kunganamnet, skulle för första gången
få följa med de store. Hvilken glädje
för honom nu och hvilket minne sedan!
Det lyste för den gamle ur hans
barndom, när han 60-årig satt och
skref sina lifsanteckningar. En gång på
annat ställe, när Linné talar om
vackra utsikter, nämner han i bredd
med Alperna detta Möcklanäs, för
honom typen af svensk naturskönh.

Man kan tänka sig utflyktens
anordningar, höskrinan, de med
björk- och boklöf majade hästarne,
den enkla anrättningen, som dukades
upp i gröngräset och äts under
gladt skämt och sirlig kruserlighet.
Och så kommer det viktiga, det
historiska ögonblicket vid denna
utfärd; jag ger det med Linnés egna
ord: "Sonen Carl var 4 år, då han
följde sin far på en Collation till
Möcklanäs uti den vackraste sommar-
tiden, och då gästerna inemot aftonen
hvilede sig på en grön äng, föreställde
pastorn för sitt sällskap, hur hvar
blomma hade sitt namn samt åtskilligt
märkvärdigt och underligt om växter,
viste därför rötterna af *Succisa*,
Orchides med flera. Gossen ser på
detta med ett hjärtans nöje, och var
just detta den sträng, som var mest
spänd i gossens genie. Härpå fick
fadern ingen ro för pilten, som
stadigt frågade efter namn på
växterna långt mer än fadern kunde
svara." — Är det ej som vi såge
gruppen för oss på löf-

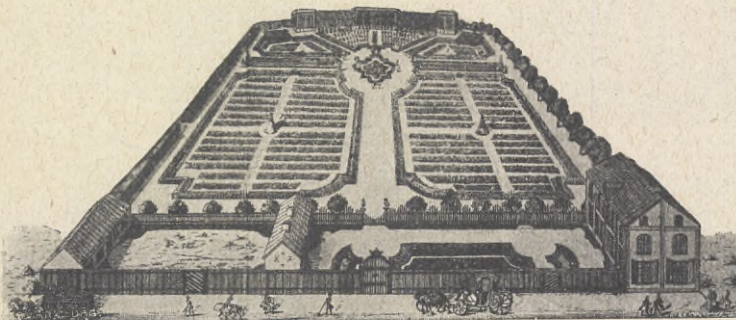
KOMMINISTERBOSTÄLLET I SÖDRA RÅHULT, LINNÉS FÖDELSEHEM. Fadern befordrades ett halft år efter Carls, det äldsta barnets, födelse till kyrkoherde i Stenbrohult.

ängen vid sjön i eftermiddagsbelysningen? Den blomsterälskande pastorn, som vid Stenbrohult anlagt länets vackraste trädgård, sittande på en sten med lille Carl vid sitt knä, hållande ett litet botaniskt föredrag för sina gäster, och så den liflige, brunögde pilten, som kanske får hålla blomsterkvasten och räkka fram växt efter växt åt sin fader och som lyssnar till hans ord så, som endast ett rikt begåfvadt och fantasifylldt barn kan lyssna! — I sanning en uppsynande bild till de gamla orden om "senapskornet, som lades i jorden och blef ett stort träd", och om att "barnet är fader till mannen".

I detta gammalsvenska, stränga och dock ömma, kristligt fromma och dock glada hem växte *Carl Linneus* upp; och hvarje gång han kom dit igen från sina färder, sist som professor i Uppsala på resa från Gottland 1741, då blef han åter gossen Carl, endast äldste sonen i familjen, som intog sin vanda plats i syskonringen vid sin faders enkla bord och under hans milda spira. Det är rörande och betecknande för tiden att läsa om gamle Nils Linnæi dödsstund; modern var gången förut; de hemmavarande barnen ställas upp i ordning invid sängen för att undfå välsignelsen; Carls plats där öfverst lämnas tom. "Carl är borta", klagar den döende; men han sänder honom och hans hus sina bästa faderliga förböner och välsignelser. När nästa gång Carl kom till Stenbrohult till sitt "ljufva natale" var ej blott föräldrahemmet tomt utan prästgården och hela trädgårdsanläggningen förstörda af en eldsvåda — "Campi ubi olim Troja" utbrister Linné, "boet är härjadt, fåglarna döda och ungarna utflugna".

II. STUDENTEN OCH HANS LÄRARE.

Efter långa och tröga skolår i Växiö, där han mot sin vilja läst latin men med lust hört lektorn, doktor Rothman läsa Boerhaaves fysiologi, kom Linné äntligen redan 20-årig till universitetet i Lund. Tillfälligtvis fick han hyra rum i doktor Kilian Stobæi gård söder om kyrkan i hörnet mellan Storgatan och domkyrkoplanen —

UPPSALA BOTANISKA TRÄDGÅRD UNDER LINNÉS TID.

ännu på 1870-talet fanns där en fönsterruta med hans egenhändigt ristade namn — tillfalligtvis kommo några ur Stobæi bibliotek lånade böcker, studerade vid brinnande ljus efter midnatt, att sammanföra den genialiske, kunskapsrike läkaren och den genialiske, vetgirige studenten. Tillfället var så ofta en god vän för Linné. Och här blef genast förstående och sympati. Den eldfarlige, småländske "ungkarlen" fick tillgång till biblioteket dagen lång, desslikes till museet och herbariet, desslikes till det enskilda kollegium, doktor Stobæus gaf åt Mathias Benzelstierna och Nils Retzius, desslikes till dagligt middagsbord och slutligen till doktors sjukronder hos i staden och omnejden boende patienter, så att Linné blef satt i tillfälle att "höra och förnimma af den svidandes egen mun". Den lille buttre, krumpne, halte, enögde Stobæus visade sig besitta ett makalöst geni och särskildt en stor lärareegenskap, den att elda och egga lärjungen till själfständigt studium.

Linnés gamla kärlek, blomsterstudiet, fick bland Lunda-traktens rika flora ny näring. Till Fågelsång och Kungsmarken, till strandängarne vid Kannik och bortåt Lommabukten ströfvade ynglingen hösten 1727 och våren 1728, samlande sitt första herbarium. Till Kilian Stobæus stod Linné i skuld såsom den enbart mottagande lärjungen, de flesta andra af hans s. k. lärare gifvo föga, men motogo mycket af deras s. k. lärjunge. Så skulle det bli i Uppsala, så i Holland, London, Oxford och Pa-

*Soll. För Herr Archiatern
von Linné uti Materia
Medica; Höft-terminen 1767.*

Preparata.

*Sanguis hoid, som ingen igiten
på Deodermis apolequer, du me-
gen refänttas plögga in, som äro
höra i vaxen som Sullandisat, som
du bladet i någon quantitet af
den refäntas.*

*Sanguis Cervi, vixan i alla
Sanguis hoid som guffen god
ut som höra igiten som för
dit + ut som fennas på Apoll
quen.*

Sol. gullen

*Uffe, som guffen god ut för
felig, som ut som höra ut ut
flög gullen, som fennas på.*

Apolequen.

*Sann, som som veltymman
af en vinner som viltan för
ut*

DR

FÖRSTA SIDAN UR STUDERANDEN RIDDERSPORRES ANTECKNINGAR UNDER EN FÖRELÄSNINGSSERIE FÖR »ARCHIATERN» VON LINNÉ. Riddersporre blef sedermera borgmästare i Mariefred, i hvars stadsarkiv anteckningarna nu förvaras.

LINNÉMUSEET VID HAMMARBY.

ris. Någon botanisk lektion t. ex. hade han aldrig hört. Men detta förhållande gjorde honom blott mera själfständig, mera originell, mera en helt och hållet "selfmade man". Lärjunge var Linné egentligen blott till Stobæus i Lund och till Boerhaave i Leiden. Och ofta, både skriftligen i bref till Stobæus och muntligen t. ex. till Anders Johan Retzius, son till studentkamraten hos Stobæus, betygade Linné sin stora förbindelse till denne sin faderlige vän i Lund. En häftig sjukdom, varbildning i armen, den Linné efteråt trodde sig ha fått genom stynget af en mask under en excursion till Fågelsång, gjorde att Linné ej fick säga riktigt farväl till Stobæus, när denne den 1:ste juni reste till Ramlösa, där han var brunnsmedicus; och följande termin kom Linné ej åter till Lund, han hade på doktor Rothmans råd farit till Uppsala, där två medicinska professorer, ett stort bibliotek, en botanisk trädgård o. s. v. lockade honom. Men när han kom fram, fann han trädgården i förfall, lärarne, både Rudbeck och Roberg, gamla och ointresserade och istället för fördelar svårigheter och besvärligheter af många slag. Hela första Uppsalaåret är en strid mot fattigdom, nöd och motgångar. Ibland fick han gå utan sulor i skorna. För att slippa "gå penal" — d. v. s. vara de äldre landsmännens springpojke — hade Linné ej ingått i någon nationsförening i Lund, här däremot ingick han i Smålands studerande landskap och kom genast upp i juniorklassen. Samma älskvärda, lifliga och

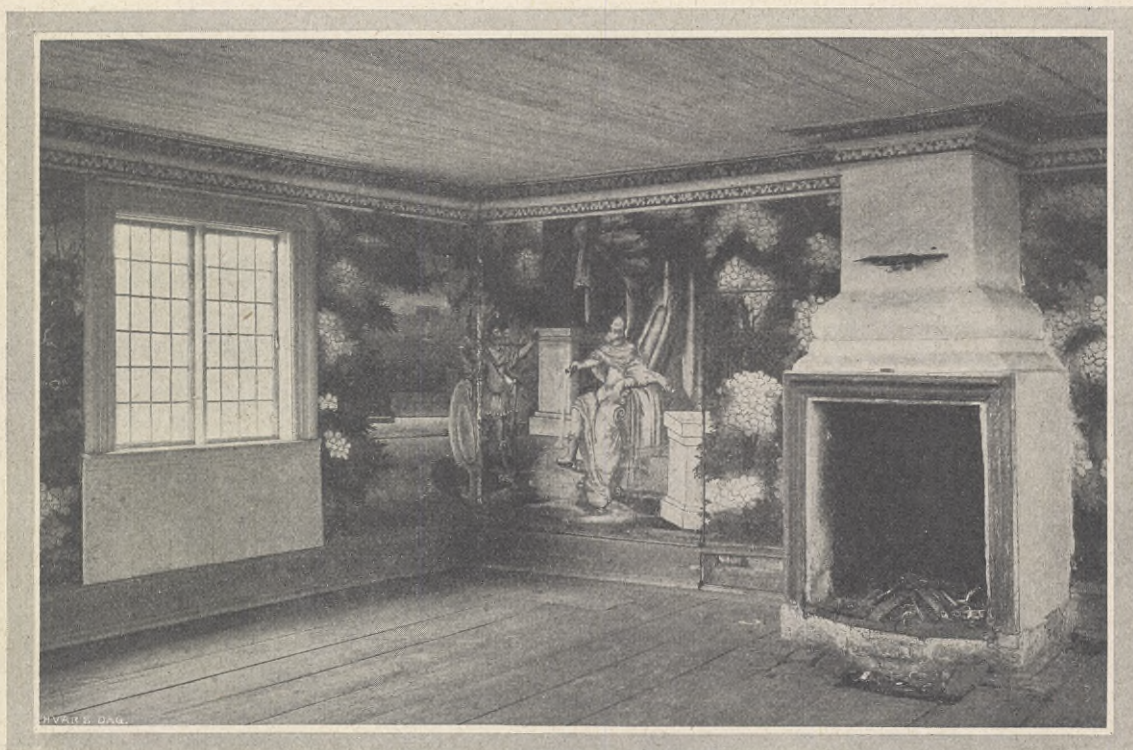

Kitché; Kem. A.-B. Bengt Sjöforsparre Stålm.—Olg.

DEN STJGA I SVEDEN, DALARNE, DÅR LINNÉ FIRADE SITT BRÖLLOP.

genialiska väsende, som redan skaffat den unge studenten varma vänner i Lund, förvärfvade äfven här åt honom intresserade beskyddare i domprosten Olof Celsius, prof. Olof Rudbeck och prof. Anders Celsius. De båda förnämnda upptogo honom tid efter annan i sitt hus, och den sistnämde utverkade åt Linné hos Vetenskaps-societeten i Uppsala ett anslag för Lappska resan, som fullbordades år 1732, samt omtalade denna resa i utländska facktidskrifter. Men innan vi tala om ungdomsresorna, böra vi ej förgäta ett par episoder ur

student Carl Linnæi lif i Uppsala i synnerhet som de stå i ett visst samband med hvarandra: vänskapen med norrlandsstudenten Petrus Artædius (eller Artedi), demonstratorssysslan och rivaliteten med Nils Rosén. Om Artedi yttrar Linné på ett ställe: "han var den endaste bland medicine studiosi, som denna tiden hade något namn för kvickhet, med honom ingick Linnæus en förtrolig vänskap, ehuru de bägge til statur och sinnelag voro ganska olika: Artedi långväxt, sen, allvarsam, Linnæus, liten, yr, hastig, kvick. Men som

Kitché; Kem. A.-B. Bengt Sjöforsparre Stålm.—Olg.

BRÖLLOPSSALEN I SVEDENS LINNÉSTUGA.

dessa täflare ej ansågo sig kunna hinna hvarandra, lämnade de åt hvarandra hvars och ens göromål; de begynte bägge på en tid med fiskar och insekter, men som Linnæus icke kunde hinna Artedi i fiskarne, så lämnade han dem alldeles äfvensom Artedi insekterna. Artedi arbetade sedan på amfibierne, Linnæus på fåglarne; det var emellan dem en stadig jalousie att hemlighålla hvad de utfunnit, hvad dock aldrig kunde stå öfver tre dagar, förrän de måste skryta för hvarandra om sina upptäckter“.

Hvilken älskvärd bild af ung vetenskaplig forskning i ädel täflan mellan två vänner.

Att student Linnæus blef t. f. botanices demonstrator, tillgick så: En viss herr Georg Wallin, biblioteksman i Uppsala, utgaf en disputation: *De nuptiis arborum*; den var mera af filologisk än botanisk natur, men mot dess felaktigheter reagerade Linné genom att i hast hopskrifva några ark om det rätta sammanhanget af växternas kön och fortplantning "*De Sexu Plantarum*". Detta arbete visade han för domprosten Celsius, som i sin tur lät prof. Rudbeck få del däraf; och härigenom fäste professorn i botanik sin uppmärksamhet vid Linné. När den älderstigne Rudbeck år 1730 behöfde en vikarie eller medhjälpare, och adjunkten dr. Rosén var stadd på utländsk studieresa, så tillkallade han Linné, förhörde honom med stort bifall och föreslog honom till botanices demonstrator samt tog honom till informator för sina söner i 3:dje giftet. Linnæus hade nu tillfälle nyttja professor Rudbecks vackra bibliotek i botaniken och att stadigt genomgå hans oöftrickligt präktigt ritade svenska foglar. Och Linnæus begynte anställa botaniska excursioner i privata kollegier och fick en myckenhet kollegianter, hvarigenom han kunde förskaffa sig kläder; nu användes dagarne med arbete på disciplarne men nätterna till utarbetande af det nya system och den reformation, Linnæus påbegynt i botaniken.

Och så tillkommo manuskripten till *Classes Plantarum*, *Bibliotheca Botanica*, *Critica Botanica* och *Genera Plantarum*, och snart därefter skrefs utkastet till *Systema Naturæ*. Vårterminen 1731 kom akademiadjunkten Nils Rosén tillbaka, och med denna termin upphörde på Roséns tillskyndan Linnés vikariat. Carl Linnés och Nils Roséns första beröring med hvarandra blef således ett rivalitetsförhållande, en spännig uppstod mellan de ungefär jämnåriga unge framtidsmännen, en spänning, som låtit mycket orda om sig. Äldre Linnébiografer ha utsmyckat denna rivalitet med åtskilliga romantiska detaljer allt i syfte att framhålla sin hjälte såsom en oskyldigt förföljd martyr, och det kan ju ej nekas, att Linnés egna uttryck i hans självbiografiska anteckningar äro mindre väl valda och något för starkt färgade af sårad fåfång och bitterhet. En opartisk granskare, prof. Thore Fries i sin utmärkta, stora Linnébiografi, har sökt att på aktstycken grunda sin framställning och har också lyckats återföra tvisterna mellan Rosén och Linné till måttliga dimensioner. Traditionerna om den s. k. duellen och om förbud från de akademiska myndigheterna mot Linné att föreläsa o. s. v. ha stämplats såsom obestyrkta. Faktum förblir dock, att en ovänskap länge förefanns mellan de båda rivalerna, och att den var särskildt stark såväl år 1732 som år 1734. Vid båda dessa tillfällen kom för Linné en resa såsom lämplig afledare: 1732 den Lappska och 1734 den Dalska. Belysande för djupet af Linnés bitterhet är dock följande anteckning i *Nemesis Divina*: "allt gick olyckligt för mig, då jag ärnade hämnas, men ändrade och lämnade allt i Guds händer, sedan gick allt lyckligt, 1734."

III. DEN UNGE FORSKNINGSRESANDEN.

Under åren 1732—38, i lefnadsåren mellan 25—31 år, således i den bästa åldern för ansträngande resor,

LINNES ARBETSNUM PÅ HAMMARBY.

enligt Linnés egna råd i den akademiska afhandlingen *Instructio Peregrinatoris* af år 1759, gjorde Linné sina flesta och för hans egen utbildning viktigaste resor, de förberedande inom Sverige och sist den stora afgörande utländska studievistelsen, genom hvilken han gjorde sig bemärkt och slog igenom i den internationella vetenskapliga världen.

Sedermå såsom professor i Uppsala företog ju Linné ännu 3 inhemska resor, de bekanta till Gottland, Öland, Västergötland och till Skåne, men de skedde på riksdagens bekostnad samt i och för nationalekonomiska undersökningar. Lapplandsresan våren 1732 fö-eto3 Linné ensam, ridande och vandrande. Uppslaget till dagboksanteckningarna är beundradt för sin friskhet, jag citerar det än en gång: "Jag reste från Uppsala den 12 maj, som var en fredag, kl. 10 f. m., då jag var 25 år gammal på ett halft dygn när. Nu begynte hela marken fågna sig och le, nu kommer sköna Flora och sofver hos Febus (solguden). Nu stod vinterrågen ett kvarter hög och kornet hade nyligen utvist ett blad, björken begynte nu spricka ut och alla löfträd visa sina löf förutom alm och asp. . . Rundt omkring (Uppsala) ligger slätten till en fjärdingsväg ungefär grön af Ceres (säd), däromkring gå berg och ändtligen skog." Så fortgår det sedan hela resan med målande beskrifningar, lifligt skildrade äventyr och uppteckningar af allt märkeligt, som detta skarpa vakna ögonpar såg, i natur, kultur och folklif. Att gå i detalj medger ej denna lilla uppsats' utrymme, jag hänvisar intresserade till Åhrlings: *Linnés ungdomsskrifter*, B. II. 1888, där såväl Lappska som Bergslags-, Dala- samt början af Utomlandsresan äro intagna. En ny upplaga af Lappska resan förberedes äfven till utgifning. Följande år reste Linné till Bärgslagen, för att studera metallurgi, samt år 1734 till Dalarne och Norge. Denna resa skedde på uppdrag af landshöfding Reuterholm i Falun och på hans bekostnad. Den ordnades af Linné i stor stil som en vetenskaplig expedition med honom själf som chef och en stab af sju unga studenter som biträden. Rollerna fördelades mellan dem så, att en blef geograf och talare, en fysiker och sekreterare, en mineralog och stallmästare (resan företogs till häst), en botaniker och kvartermästare, en zoolog och jägmästare, en folklifsskildrare och adjutant åt chefen, en slutligen iakttagare af hushållnings- och ekonomiska rön samt skattmästare. Skaran drog fram öfver Falun, Mora, Orsa, Älfdalen och Särna till Røros i Norge, där den vände. På återvägen stannade Linné en tid i Falun hos landshöfding Reuterholm, fick där många vänner och gjorde bekantskap med och kanske fäste sitt hjärta vid Sara Lisa Morea, doktor Moreaus' dotter.

Med hjälp af dessa sina nya vänner i Falun samt af medel, dem han vintern 1734—35 förtjänat på privatlektioner i Uppsala, kunde nu ändtligen i april 1735 Linné företaga sin resa till Holland för att bli medicine doktor. Under julferierna 1734—35 hade han varit på afskedsbesök i Falun och trolofvat sig med sin Sara Lisa. Som viktigaste resgods i ranseln medföljde den ofvannämnda lilla samlingen vetenskapliga manuskript, skrifna under åren 1731—34 och som skulle omskapa naturforskningen. Öfver Helsingborg och Helsingör sjöledes till Travemünde, öfver Lübeck och Hamburg och därifrån sjöledes kom Linné i sällskap med en ung falubo, Claes Sohlberg vid namn, efter många vedermödor först till Amsterdam, där botanisten prof. Burman uppvaktades, och sedan till Harderwyks universitet, där Linné hastigt och lustigt disputerade på en afhandling *Om jrossans orsaker* och blef medicine doktor den 13 juni (gamla stilen) 1735. Därefter foro de två svenskarne till Leiden, där Sohlberg skulle studera medicin. Och här afgjordes Linnés öde, här blef vändpunkten i hans lif,

här fann han tillgifna vänner, som ej blott hade god vilja att hjälpa honom — sådana hade han fått många i Sverige — utan också inflytande och rikedom i efter svenska förhållanden storartadt mått. Dessa vänner voro medicine doktor I. F. Gronovius, senator i Leiden; botanices professorn van Royen; en rik skotsk naturforskare Isaak Lawson samt framförallt den europeiskt ryktbare läkaren professor Boerhaave, hvars lärjunge Linné blifvit. Denne sistnämnde rekommenderade honom till amanuens hos en mäktig rik man i Amsterdam, direktören för Ostindiska kompaniet Georg Clifford, som på sin landtgård Hartecamp vid Harlem hade anlagt ett stort botaniskt museum och en zoologisk trädgård, hvilka båda behöfde vårdas, ordnas och förkofras. Gronovius blef Linnés förste förläggare, och *Systema Naturæ* utkom i december 1735, en liten skrift på 11 foliosidor, men som innehöll hela planläggningen till ordnandet af naturens riken enligt Linnés nya, klara, enkla och praktiska system. Den har blifvit kallad "naturforskarnes gyllene bok", den bragte ljus och reda i det kaos, som förut fanns, och kom att upplefva 16 allt mera svällande upplagor. Denna bok väckte ett ofantligt uppseende i den lärda världen, oro, split, diskussioner eller med ett ord *lif*, just det som behöfdes.

I början af sin vistelse på Hartekamp träffade Linné helt oförmodadt i Leiden på sin gamle vän och studiekamrat från Uppsala, Petrus Artedi, som kom från England. Linné skaffade honom en plats som vetenskapligt biträde hos apotekare Seba i Amsterdam, och Artedi fullbordade nu sitt stora arbete om fiskarne. Tyvärr drunknade han i en kanal till följd af en olyckshändelse, och Linné fick bestyret att befordra hans verk till trycket.

Linné kallar själf sin tid på Hartekamp "mina oskyldigaste år". I frid lefde han där från sept. 1735 till okt. 1737, ostördt hängifven sitt arbete, flitigt i Cliffords tjänst, flitigt som författare och bokutgifvare. En utflykt till England företogs sommaren 1736, hvarunder läkaren sir Hans Sloane och botanisten Philip Miller i London samt prof. Joh. Jac. Dillenius i Oxford besöktes. Anmärkningsvärdt är Boerhaaves rekommendationsbref för Linné till den mäktige och ansedde naturforskaren och samlaren d:r Sloane: "Linnæus, som öfverbringar detta bref, är synnerligen värd att få se dig och af dig blifva sedd. Den, som ser er båda tillsammans, får skåda ett par män, hvar-till motstycke knappt finnes i världen".

Men liksom en annan tids och ett annat områdes reformator, Luther, midt under den nyväckta striden fick draga sig tillbaka i lugn och obemärkthet på Wartburg, så fick Linné under ett par år i ensligheten ute på Hartekamp såsom Cliffords trädgårdsdirektör, ekonomiskt oberoende och fullt själfständig, utarbeta, fullkomna och låta trycka sina genialiska reformatoriska skrifter, de utkast han redan i Uppsala författat. *Fundamenta Botanica* och *Bibliotheca Botanica* utkommo 1736, *Flora Lapponica* och *Critica Botanica* 1737, *Classes Plantarum* 1738. Dessutom utkom det stora praktverket *Hortus Cliffortianus* år 1737.

Så småningom började dock Linné vantrivas i ensligheten på Hartekamp; han fick frossan af det fuktiga klimatet och kände sig ej må väl. Han tog därför afsked af Clifford hösten 1737, vistades under frågna studier i Leiden vintern 37—38, blef ånyo sjuk våren 1738 och inbjöds att tillbringa sin reconvalensetid på Hartekamp, hvilket han också gjorde. Men i maj 1738 lämnade Linné Holland och for öfver Paris och Rouen sjöledes hem till Helsingborg, dit han anlände den 28 juni 1738. I Paris hade bröderna Antoine och Bernhard Jussieu visat honom en storartad hyllning och gästvänskap.

IV. LÄKARN I STOCKHOLM, PROFES-
SORN I UPPSALA, »PRINCEPS BOTA-
NICORUM».

Hemkommen fick Linné som så många andra röna, att "ingen är profet i sitt eget land". Här visste man mindre om de triumfer, Europas största vetenskapsmän beredt honom, än om det hätska angrepp den petersburgske botanikern Siegesbeck riktat mot honom, ett anfall, som Linné ansåg under sin värdighet att besvara utan lät sin vän Brovallius göra det. Långt senare en gång, då Linné roade sig med att ordna samtidens botaniker efter en militärisk rangskala, placerade han Siegesbeck i underofficersgraden.

Emellertid slog sig Linné, i väntan på någon ledighet vid universitetet, ned såsom praktiserande läkare i Stockholm och fick efter en tids bekymmersfull oro en stor och lönande praktik. Genom sin vän och beskyddare, landtmarskalken Carl Gustaf Tessin, kom Linné in i dels aristokratiska dels politiska kretsar och fick läkareuppdrag där; han blef också kallad "Hattarnes arkiater". Dessutom skaffade Tessin honom anställning som amiralitetsmedicus vid flottans station och sjukhus, och kapten Märten Triewald rekommenderade honom som sin efterträdare att för Bergskollegii räkning hålla en föreläsningskurs i naturvetenskap på riddarhuset. Bägge sysslorna voro aflönade och för Linné angenäma och nyttiga. I oktober 1738 får han sin första svenska utmärkelse, i det han blir kallad till ledamot af Vet. Societ. i Uppsala. Den 22 maj 1739 stiftar Linné jämte Jonas Alströmer, Märten Triewald, Sten Bjelke, And. Höpken och Carl Cederhielm Ve-

tenskapsakademien i Stockholm och lotten föll så rättvist, att Linné blef dess förste präses.

Den 26 juni stod bröllop på landtgården Sweden nära Falun, då med. doktor Carl Linnæus och dygdädra jungfrun Sara Lisa Moræa äntligen blefvo förenade. Ur en väns bröllopskväde citera vi:

"Hr doktor, I som möda haft
Att söka örter halt och kraft
Så att I hvar sin maka gifvit,
Förlåt om jag mig frihet tar
Att säga det I själfver har
Af Eder lära smittad blifvit.

Hur länge I ock höll uppå
Att örterns kärlek veta få,
Ell huru de sig sammanpara,
Så fick i lust att göra rön,
Om ock uti Ert eget kjön,
En dylik eld skull fintlig vara.

Naturen, som Er möda såg,
Med hvad begär och sårdeis håg
Uti dess rike I arbetat,
Hon har nu för Er trägna svett
Till vedergällning Eder gett
Den skönsta blomman som hon vetat.

Men själf skull I den söka opp,
Ty resten I med mycket hopp
Att lyda åt naturens vilja,
I resten därför hit och dit,
I fant ock, sen I sökt med flit,
I Falun en monandrisk lilja.

LINNÉS SÅNGKAMMARE PÅ HAMMARBY.

Kilohé: Kem. A.-B., Bengt Sjöforsparre Skåm—Gbg.

RÖSTRÄTTSDEBATTENS MÄN: GRUPPER OCH PORTRÄTT.

1. PROF. HJÄRNE. 2. DIREKTÖR HAMMARLUND. 3. HOFSTALLMÄSTARE TAMM. 4. ING. BIESERT. 5. F. STATSMINISTERN K. STAAFF (3-5 i föreg. regering). 6. HERR THORSSON. 7. RED. BRANTING. 8. STATSRADET ROOS. 9. RED. WICKSTRÖM. 10. MEDICINALRADET WAWRINSKY. 11. HERR ANDERSON, GRIMBO. 12. BRUKSDISPONENT AXEL EKMAN. 13. LEKTOR STARBÄCK. 14. DISPONENT FOLIN. 15. BRUKSÄG. CARLBERG. 16. HOFJÄGMÄST. FRIH. TROLLE. 17. FRIH. BECK-FRIIS.

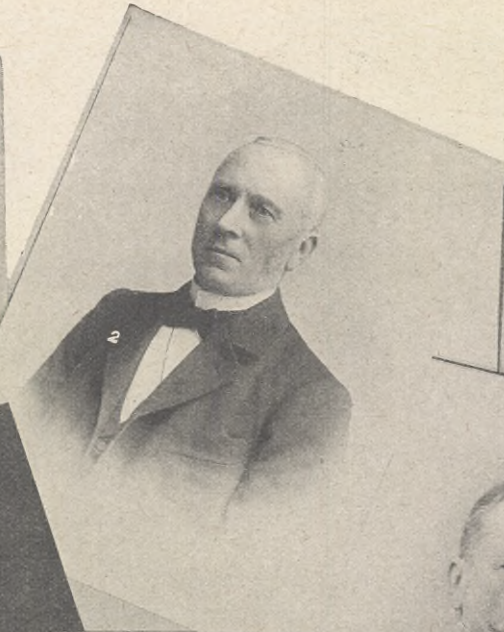
18. LANDSHÖFD. GREFVE HUGO HAMILTON. 19. PROF. KJELLÉN. 20. KAPTEN ÖDMAN. 21. HERR CHRISTIERNSON, HELSINGBORG. 22. HERR BROSTRÖM. 23. HERR LINDLEY. 24. RÅDMAN ZETTERSTRAND. 25. HERR WALLENTIN. 26. HERR LUNDELL. 27. HERR SÆDÉN. 28. HERR WAHLQVIST. 29. BORGMÄST. STAPELMOHR.

Fotografierna tagna under rösträttsdebatternas dagar af H. S. D:s Stockholmsfotograf.

Kliché: Kem. A.-B. Benzt Sjöversparre Söhm.—Gbg.

1. H. EXC
STATSMINI-
STERN
LINDMAN.

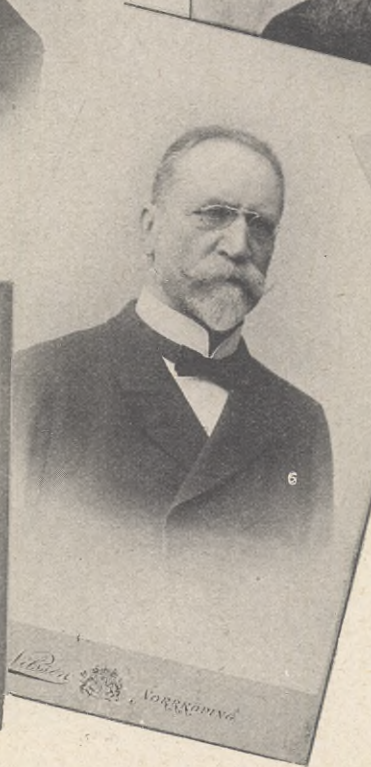

2. Bankofull-
mäktigen
OLOF
JONSSON I
HOF

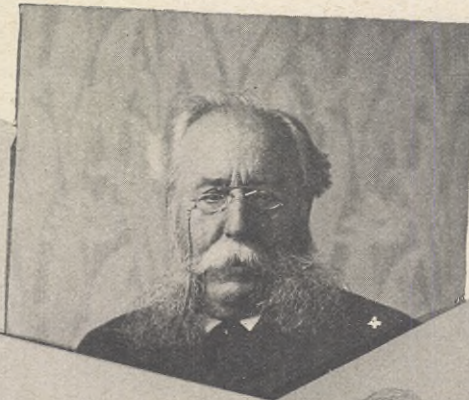
med hvilken re-
servation om ar-
vode till Första
Kammarens leda-
möter det propor-
tionalistiska re-
geringsförslaget
antogs af Första
Kammaren.

3. Herr DANIEL PERSSON I TÄLLBERG med hvilken
motion om arvode och sänkt valcensus till Första Kam-
maren det proportionalistiska regeringsförslaget antogs af
Andra Kammaren.

6. Konstul A. SVARTLING, 7. herr PEHR PEHRSON, TÖR-
NERYD, Andra Kammarens talman och vice talman.

4. Grefve GUSTAF
SPARRE.

5. Bruksäg. CHR.
LUNDEBERG.

Första Kammarens
talman och vice tal-
man.

(Forts. fr. sid. 519.)

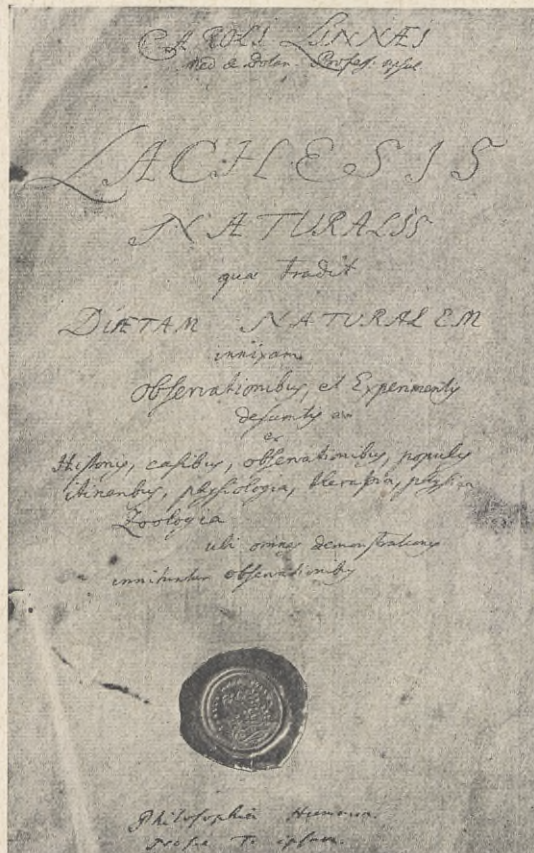
Emellertid afled professor Rudbeck i Uppsala våren 1740, och på hösten samma år tog professor Roberg efter stark påtryckning afsked. Den förra professuren söktes af Nils Rosén och Carl Linnæus samt dessutom af en kemist, d:r Wallerius. De två rivalerna möttes igen som täflande, Rosén afgick med segern och i betraktande af att professuren omfattade äfven anatomi säkerligen med rätta. Häröfver kan ej ens den ifrigaste Linnévän harmas, men väl öfver hvad som försiggick när det andra lediga professorsämbetet skulle besättas. Här tycker man borde Linné varit själfskrifven. Det söktes af Linné och Wallerius. Den senare angrep Linnés lärör i en disputation, och vid akten, där Rosén presiderade, tog denne senare författarens försvar gent emot det skarpa klander, som Linnés vänner, professor Beronius och magister Clingberg, uttalade. Det hela blef en offentlig skandal.

Men oakadt allt hemligt och öppet motstånd inom universitetet blef Linné, tack vare kraftig hjälp af kanslern, riksdagen och den allmänna meningen, slutligen i maj 1741 utnämnd till professor, fast i en ämnesgrupp, som egentligen ej var hans specialitet. Han och Rosén kommo därför öfverens att dela ämnen mellan sig mera lämpligt, och redan nästa år öfvertog Linné den teoretiska gruppen: botanik med botaniska trädgårdens vård, öfriga naturvetenskaper, läkemedelsläran och dietetiken eller sundhetsläran, Rosén åter fick anatomi, fysiologi och klinisk medicin med skötseln af det lilla akademiska sjukhuset. De blefvo nu försona och slutligen riktigt goda vänner, de båda store läkarna. Medicinska fakulteten i Uppsala och kanske ingen annan håller har samtidigt haft två så stora lysande begåfningar till lärare. Det blef lif och uppsving i de försummade studierna och en härlig tid för medicin och naturforskning i Sverige. Man har i behåll samtida skildringar

Carl - Linné

Medaljong i vax af C. Fr. Inlander.

FÖRSTA SIDAN TILL EN AF LINNES HANDSKRIFTER.

af Linnés undervisningsätt. Hans botaniska utflykter, de berömda *Herbationes upsalienses*, t. ex. med studenterna onsdagar och lördagar om vårarna gingo så till: Tre- till fyrahundra unge män, alla klädda i en lätt dräkt af linne och försedde med alla nödvändigheter för örter eller insekters samlande, följde Linné utåt marken. Af sina åhörare utvalde han vissa godkända ämbetsmän, en var annotator och skulle uppskrifva det Linné dikterade, en annan var fiskal och hade uppseende på truppens disciplin, andre voro satte till skyttar att skjuta fåglar m. m. Samlingen var på bestämda ställen, där han själf gärna var en bland de första och tillhöll dem att plikta, som komma försent. Under hvarje excursion voro utsatta vissa hviloställen, dit de kringpridda studenterna samlades, och där höllos lektioner öfver det förnämsta, som de samlat. När ungdomen sedan från morgonen till aftonen sålunda hvilostat sig på marken, skedde återmarschen till staden, då deras lärare gick främst i spetsen och ungdomen i trupp marscherade efter honom med valdhorn, pukor och fana igenom staden ner till botaniska huset i Svartbäcken, där ett vivet Linnæus slöt dagens nöjen. Till Gottsunda, Vårdsätra, Ultuna och Liljekonvaljeholmen Håga, Danmark och Nontuna, Gamla Uppsala och Vitulfsberg, Vaxala med Jälla och Törneby, Husby jämte Börje och Kättinge och sist till Jumkil längre fram på sommaren, då den kungliga växten *Sceptrum Carolinum* eller "Carlaspiran" blommade. Om vintrarne skedde undervisningen i växthusen eller föreläsningssalen. "Att i Sverige få se en ros från Kap, en *Amaryllis* från Asien, markattor och ormar från Afrika och papegojor från Amerika räknades för underverk, som ingen annan utom Linné kunde uppvisa". Och om hans föredragningssätt heter det i en åhörare minnesskrift: "Ut i lärostolen hade Linné en särskild och honom all

LINNÉS HAMMARBY.

deles egen värtalighet, hvilken ehuru den ej var understödd af synnerligen stark eller välljudande röst ej håller af språkets förnämre uttal (ty han bröt på den småländska dialekten) likväl aldrig undgick att i högsta grad intaga sina åhörare. Han visste att gifva orden uti hans korta meningar den vikt i uttrycket, att omöjlig en någon kunde undgå att öfvertygas om det han föredrog. Den som hört honom läsa öfver inledningen till Systema Naturæ, öfver Gud, människan, skapelsen, naturen, blef mera rörd än af den värtaligaste predikan. Sällan voro hans lektioner skrifna på större blad än en aflång pappersremsa, som han höll viken mellan fingrarna...“ En annan lärjunge säger detsamma och tillägger, “talade Linné om Skaparens storverk och majestät, så målades vördnad på allas ansikten, talade han åter om dietens föreskrifter, så lät han ofta sina åhörare skratta öfverljudt vid målningen af modets dåraktiga nycker, och under ett lätt och behagligt skämt bibringade han de nytigaste lärdomar rörande hälsans skötsel och vård“. Så småningom tillströmmade lärjungar äfven från utlandet, något hittills oerhördt i Uppsala. Hur Linné jämte dessa dagliga föreläsningar, offentliga och enskilda fick tid till allt annat, som han gjorde, är obegripligt.

Han skref stora lärda verk i mängd, nästan hvarje år utkom något nytt eller en ny och bearbetad upplaga af äldre arbeten. Bland dessa senare verk må nämnas hans *Materia Medica*, *Clavis Medicinæ*, *Flora* och *Fauna Suecica*, *Flora Zeylonica*, hvori han bearbetade den aflidne holländske prof. Hermanii herbarium, hans *Philosophia Botanica*, som af många ännu i dag högt beundras, o. s. v. Han fick ändock tid öfver att

korrespondera med hela världens naturlärde, att sköta Smålands nations angelägenheter, att ordna kungens och drottningens naturaliesamlingar, att sköta fakultets- och konsistoriegöromål, att plantera och ordna ute på Hammarby, den lilla landt gård han köpt nära Uppsala, att lefva med i familjens och vännernas umgängeskretsar. Men det gick ej håller för sig, detta af lärda mödor öfveranstängda lif, utan skada för hans hälsa. Han var ofta sjuk, gikt och frossor voro hans svåraste fiender, de anföllo honom gång på gång. Mot gikt åt han smult-ron, mot frossa företog han resor. Resorna voro för Linné en välbehöflig både kroppsligen och andligen uppfriskande motion. Det är i synnerhet de tre stora resorna på riksdagens bekostnad, Ölands-Gottlandsresan 1741, Västgötaresan 1746 och Skånska resan

LINNÉS ADLIGA VAPEN.

1749, som blifvit mest kända och beundrade genom de lifliga och intressanta skildringar, han därom utgifvit (utgifningsåren resp. 1745, 47 och 50.) Sedan resor ej vidare förekommo, blef Linnés hälsa allt mera vacklande, fastän hans lifliga vakna lynne höll honom uppe. Men när han själf ej orkade resa mer, sände han ut sina "apostlar". Detta var en vacker sida hos läraren och forskaren, att han så varmt understödde sina dugligaste lärjungar, han anskaffade medel hos magnater, fria resor hos Ostindiska Kompaniet, stipendier o. s. v. och med anbefallningsbrevet af hans eget stora namn, öfverallt äradt och älskadt, kommo de fram hvar som hälst. Till Sverige och mästaren sändes vanligen de inskrödade samlingsarna. Så for Hasselqvist till Syrien och Heliga landet (död under resan), Kalm till Nordamerika, Ternström och sedermera Osbeck till Ostindien, Löfling till Spanien och Södra Amerika (afled på resan), Sparrman till Goda Hoppssudden och Kina, Thunberg till Holländska Indien och Japan, Anton Martin till Spetsbärgen, Solander till Söderhafsoarne på en världsomsegling och till Island, Forskål till Arabien (där han afled), Rolander till Surinam o. s. v. Om deras närmare öden och äfventyr se Thore Fries' stora Linnébiografi. Så svunno åren bort för Linné kanske snabbare än för de flästa på grund af hans oafåtliga och mångskiftande arbete.

Yttre utmärkelser kommo i sinom tid: 1734 blef han archiater, 1753 Nordstjärneriddare, en hög utmärkelse för den tiden, kommandör blef han aldrig, 1762 blef han adlad och antog namnet von Linné istället för det vida mera berömda lärda namnet Linnæus.

De stora vetenskapliga samfundet kallade efter hand till ledamot den berömde lärde; den första utländska kallelsen kom redan 1737, det var från Kejsarl. Leopoldine-Carolinska vetenskapsakademien i Halle, sedan kommo Montpellier, Berlin, Toulouse, Peters-

burg, Paris, London m. fl. Han var allmänt erkänd som världens främste botanist, högste domaren i dithörande frågor. Han var "blomsterkonungen".

V. HUSFADERN PÅ HAMMARBY. AFTYNING OCH BORTGÅNG.

Från år 1762 finnes en egenhändig anteckning af Linné, betecknande i all sin korthet: "Linné bygger på Hammarby, som han märker sig blifva svag, att barnen må hafva hus."

Det var den ömme familjefadern, som här tänkte på sina efterlevande och uppförde bostadshus på den lilla landt gård, belägen en mil från Uppsala, som han nyligen köpt. Och detta hans hus på Hammarby står lyckligtvis kvar; det är statsegendom och Linnémuseum, kärt för alla bildningens vänner i Sverige.

Här i denna enkla, låga träbyggnad tillbringade han sina sommarferier, här planterade han en lund och odlade Sveriges vilda växter och träd, här uppförde han ett litet stenhus på en klippa i skogen till förvaringsrum åt

sina samlingar (som dock ej länge fingo förbli där efter hans död); i soffrummet öfver dörren står ännu hans fromma valspråk: "Innocue vivito, Numen adest," (lef ostraffligt, Gud ser dig). Här satt han om sommarkvällarne under gårdens skuggiga vårdträd, rökte sin pipa, lekte med sin tame tvättbjörn ("djuret Sjubb" som han så lefvande och lustigt beskriver) eller sin store hund Pompe, kanske också med markattorna Grinn och Diana, lyssnade på den pingelbeprydda hermelinen, som bodde i gårdsgården, ellersåg och hörde med osägeligt välbehag sina barn leka och glamma med de besökande vännerna eller lärjungarne. Ty äfven under ferierna höll han på med undervisning ute vid Hammarby för unga in- och ut-

LINNÉS POPPEL I UPPSALA GAMLA BOTANISKA TRÄDGÅRD.

ländska forskare, som hyrt sig in i bondgårdarne för nätterna men säkerligen tillbragte de flesta af dagens timmar på Hammarby.

År 1774 i början af maj kom första dödsvarningen, ett slaganfall, hvarifrån Linné aldrig fullt repade sig. Sedan lefde han ett aftynande vegeterande lif, blef allt mer slö och slapp, förlorade minnet och omdömet och blef som ett barn. Han afled i Uppsala den 10 jan. 1778. Ingen af hans egna stod vid hans dödsbädd och lyckte igen hans ögon, endast två främlingar, en lärjunge och en vän i huset, trolöfvad med ena dottern, mera pietetsfulla mot mästaren än hans hustru och barn, voro närvarande i hans dödsstund. Detta kastar ett egendomligt ljus öfver hans närmaste omgivning, och hvad som sedan följde gör misstankarna ännu starkare, att Linné ej var uppskattad och vårdad af hustru och barn så som vederbort, och att de ej nog hedrade det stora namn, de buru. Fru Linné var en mycket härsklysten, mer än lofligt ekonomisk, men praktiskt dugande kvinna; hon älskade döttrarne och hatade den ende sonen, hvilken fadern nog hade skämt bort och som ej utvecklade sig till något framstående. Han hade för tidigt och utan eget arbete fått allt genom sin faders inflytande: demonstratorssysslan vid 18, professuren vid 22 års ålder, med doktorsgraden, honoris causa, vid 24 år o. s. v. Han lär också ha varit en karaktärssvag och lättsinnig ung man. Linnés stora enastående dyrbara naturaliesamlingar och bibliotek såldes af sterbhuset till England för 18,000 kronor, och till på köpet stoppades gratis alla Linnés manuskript i lärarne såsom fyllnadspackning. Det gick till så, att en svensk ännu rodnar af skam, när han får veta det. Lyck-

ligtvis ha samlingarne bevarats och vårdats väl i London af den s. k. *Linnéan Society*. O Sverige, hvad du måtte vara rikt, som kan slösa så med dina härligheter och ändå ha något kvar!

Hvari ligger nu Linnés storhet? Den ligger i mycket. För den internationella vetenskapen däri, att han ordnade och upplyste det kaos, hvari naturvetenskapen och särskildt botaniken befann sig och visade forskningen väg för ett helt sekel framåt. Att hans artificiella system — sexualsystemet — nu ersatts af ett naturligare, förutsåg och önskade ingen mera än Linné själf, men det artificiella måste för ordnandets skull först göra sin tjänst. För Sverige står han som skaparen af en entusiastisk lärjungeskola, som utvecklade svensk naturforskning och svensk läkarevetenskap till hvad den är: jämlike med de bästa. Han sökte väcka och fostra sitt folk ur däsighet och laster till arbete, nykterhet och enkelt allvar. Han lärde oss, hvad vårt land gömmer af allt efter provinserna skiftande naturliga rikedomar och hjälpkällor.

Slutligen må sägas ett ord om Linné som prosakonstnär. Oskar Levertin har kraftigare än andra framhållit det: *Linné var en prosakald*, jämförlig med lyrikern Bellman. I 1700-talets förfranskade stela skriftspråk slungade han in sin enkla, naiva, brokiga landsmålssvenska. Men hur ursprunglig, hur liflig och skiftande, hur sannt skildrande är den icke! Språkvännen får som en stöt vid något härligt kraftord hos Linné och står som betagen inför denna omedvetna höga konst. Skaffa er, kära landsmän och landsmaninnor, skaffa er nu, då de komma ut, några af hans svenska skrifter och läs dem, läs dem. Ni ångra er inte.

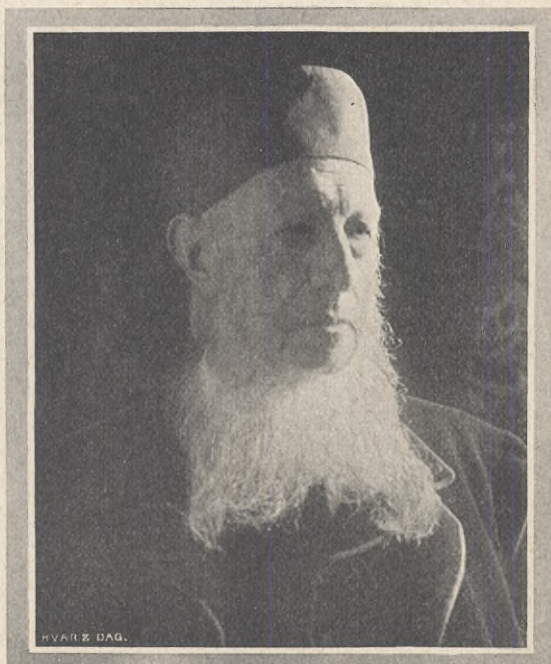
NY GENERALPOSTDIREKTÖR.

SVERIGES STÖRSTE DONATOR. †

R. E. OSSBAHR.

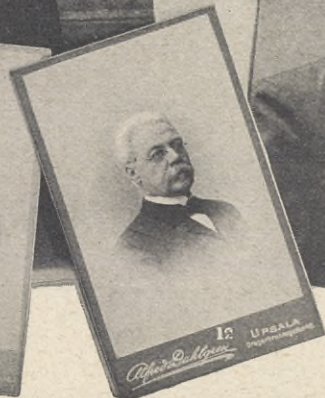
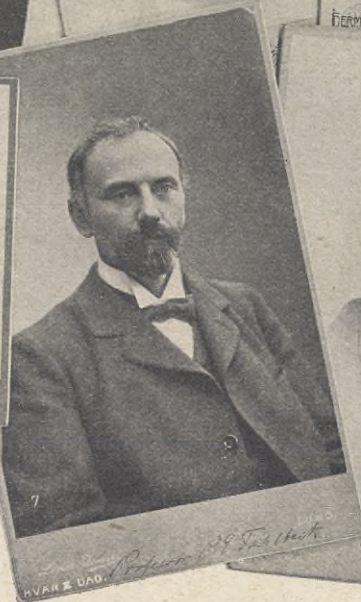
Till generalpostdirektör har den 7 ds utnämnts öfversten i armén *Richard Emanuel Ossbahr*, f. 1853. Underlöjtnant 1872, 95 major vid generalstaben, 1901 öfverste och chef för Andra Svea Artilleriregemente. Efter 1903 beviljad afsked har O. varit direktör för Hernösands Ensk. banks afdelningskontor i Stockholm samt v. ordf. i styrelsen för Stockholm—Västerås—Bergslagens nya järnvägsaktiebolag.

J. O. EKMAN. †

Vårt lands störste donator, konsul *Johan Oscar Ekman* till hvilken så många af vårt lands bildningsanstalter och filantropiska företag stå i outplånlig tacksamhetsskuld, har den 14 maj aflidit i Stockholm nära 95 år gammal. Vi hänvisa till hvad H. 8. D. vid föregående tillfällen meddelat om den bortgångne i II: 18 och V: 42.

EN DEL BEMÄRKTA
TALARE.

1. Frih. Lars Åkerhielm.
2. Grefve L. Douglas.
3. Frih. Hf. Palmstierna.
4. Frih. O. B. A. Silfverschiöld
5. Frih. Gustaf Tamm.
6. Frih. G. L. de Geer.
7. Prof. P. Fahlbeck.
8. Frih. C. Bonde.
9. Just.-rådet E. Trygger.

10. Bisk. K. H. G. v. Scheele.
11. Prof. K. H. Blomberg.
12. Borgmäst. C. A. Lindhagen.
13. Frih. G. Lagerbring.

1. KRONOLÄNSMAN E. HÄGGLUND. 2. LEKT. NYSTRÖM. 3. GREFVE A. HAMILTON. 4. INGENIÖR J. F. WESTER. 5. GODSÄGARE ÅKERBERG. 6. HÄRADSH. TILLBERG. 7. FOLKSKOLL. SANDIN. 8. F. D. RIKSDAGSM. GÖTHBERG. 9. F. D. STATSÅD. BIESÉRT. 10. HR TAVENIUS. 11. — —. 12. LANDTBRUKAREN BONDESON. 13. LANDTBRUKAREN P. PAULSON. 14. ÖFVERSTE CEDERBERG. 15. BORGM. STAPELMOHR. 16. PROF. RICHERT. 17. HERR VICTOR LARSSON. 18. HERR LINDLEY. 19. HERR LINDQUIST. 20. HERR ERIKSSON. 21. HERR KROPP. 22. FÖRTROENDEM. BLOMBERG (17—22 social-grupp). 23. HERR ANDERSSON I PETERSBORG. 24. HERR PÅHLSON.

TILL VÅRA LASARE.

Vi ha af detta häfte gjort ett specialnummer för de tvänne stora intressen som i dessa dagar behärskar hvarje svensk. Ett särdeles rikhaltigt nyhetsmateriel är öfverstående till nästa häfte, hvilket vi skola försöka få ut något tidigare än vanligt.

RED. AF HVAR 8 DAG.

H. R. D. STOCKHOLMSBILDGRAF

Klöd: Kem. A.-B. Bengt Sjöfversparre Stålm—Og

VIII ÅRG. 33:E HÄFTET INNEHÅLLER:

Carl von Linné. — Rösträttsdebattens män. Grupper och porträtt. — Ny Generalpostdirektör. — Sveriges störste donator †.

Obs.! Återgifvande af text eller illustrationer ur H. 8. D. utan särskildt medgifvande förbjudes.

F. A. B. HVAR 8 DAGS TRYCKERI, GÖTEBORG, 1907.